12. 10. 2011

ID: 77709

Odpovědnost státu za škodu

Nárok na náhradu ušlého zisku v paušalizované podobě vzniká pouze tehdy, jsou-li splněny všechny předpoklady odpovědnosti státu za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě, včetně toho, že u poškozeného nedošlo k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo s ohledem na pravidelný běh událostí očekávat, a že se tak stalo v příčinné souvislosti s rozhodnutím o vazbě. Žádnou fikci ani domněnku existence ušlého zisku zákon č. 82/98 Sb. nezakládá.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 475/2010, ze dne 8.7.2011)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce D. S., zastoupeného JUDr. A. K., advokátem se sídlem v P., proti žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti se sídlem v P., o zaplacení 164.425,- Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 15 C 39/2009, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 10. 2009, č. j. 20 Co 333/2009-66, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Žalobce se po žalované domáhal zaplacení částky 164.425,- Kč z titulu náhrady škody, která mu měla vzniknout nezákonným rozhodnutím o vazbě a nesprávným úředním postupem. Usnesením Okresního soudu v Ostravě ze dne 18. 9. 2003, sp. zn. 0 Nt 3459/2003, byl žalobce vzat do vazby z důvodů uvedených v ust. § 67 odst. a), b), c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, pro skutky podle ust. § 187 odst. 1, 2 písm. a) a 4 písm. c) zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů, a ust. § 188a odst. 1 trestního zákona, přičemž na osobní svobodě byl žalobce omezen dne 16. 9. 2003 v 17.45 hodin. K jeho propuštění z vazby došlo dne 29. 6. 2006. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 1. 2007, č. j. 33 T 5/2004-3311, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 10. 2008, č. j. 6 To 54/2007-3402, byl žalobce podle ust. § 226 písm. a) trestního řádu v plném rozsahu zproštěn obžaloby. Žalobce pak uplatnil u žalované nárok na náhradu škody ve smyslu ust. § 9 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon“), ve výši 183.872,50 Kč. Vycházel z délky nezákonné vazby 33,25 měsíců a průměrné mzdy, které dosahoval před vzetím do vazby, ve výši 5.500,- Kč měsíčně. Požadoval rovněž náhradu nemajetkové újmy podle ust. § 31a zákona č. 82/1998 Sb. ve výši 66.500,- Kč. Celkem se tedy domáhal zaplacení částky 250.372,- Kč. Ministerstvo spravedlnosti dopisem ze dne 21. 10. 2008 uznalo žalobcův nárok co do částky 8.295,- Kč, přičemž tato částka představuje 1,5 násobek doložené mzdy žalobce (čistá měsíční mzda žalobce byla představována částkou 5.530 Kč, která mu ucházela během 1,5 měsíce trvání vazby). U soudu žalobce uplatnil nárok ve výši 164.425,- Kč, když tato částka představuje náhradu škody za 1.016 dní vykonané vazby s paušální náhradou ve výši 170,- Kč denně po odečtení již poskytnuté náhrady ve výši 8.295,- Kč.

Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 22. 5. 2009, č. j. 15 C 39/2009-38, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 164.425,- Kč (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.). Soud prvního stupně konstatoval, že žalobce měl uzavřenou pracovní smlouvu na dobu určitou

(do 31. 10. 2003), to však není ve věci nijak významné, neboť požaduje-li náhradu škody přepočtem paušálu, stačí, když zde v době vzetí do vazby existovalo zaměstnání, ze kterého mu plynul příjem. Z potvrzení zaměstnavatele ze dne 27. 2. 2008 vzal navíc soud za prokázané, že tento by mu pracovní smlouvu prodloužil. Ust. § 30 zákona č. 82/1998 Sb., ve znění účinném do 31. 10. 2004, stanovovalo paušální náhradu ušlého zisku ve výši 5.000,- Kč za každý měsíc výkonu vazby, pokud poškozený nepožádá, aby mu byla stanovena náhrada ušlého zisku podle zvláštních předpisů. Ze spisu Krajského soudu v Ostravě soud prvního stupně zjistil, že vazba trvala 32 měsíců a 43 dní. Výši škody pak stanovil částkou 167.167,- Kč. Jelikož žalobce požadoval částku nižší, přiznal mu soud právě tuto částku.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29. 10. 2009, č. j. 20 Co 333/2009-66, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu co do částky 164.425,- Kč zamítl (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.). Odvolací soud vytkl soudu prvního stupně, že ve svém rozsudku nezohlednil, že žalovaná nárok žalobce za období od 16. 9. 2003 do 31. 10. 2009 (zjevně míněno 31. 10. 2003) mimosoudně odškodnila částkou 8.295,- Kč, což ostatně žalobce uvedl již v žalobě. Jestliže byla žalobci za uvedené období poskytnuta náhrada ušlého výdělku v rozsahu jeho doložené průměrné mzdy podle ust. § 29 zákona č. 82/1998 Sb., je vyloučeno, aby mu za téže období byla přiznána další náhrada, počítaná z paušální částky podle ust. § 30 citovaného zákona. Soud prvního stupně se rovněž řádně nevypořádal s důkazy, významnými z hlediska prokazování existence škody v období po 31. 10. 2003, provedené důkazy řádně nezhodnotil a z rozsudku nejsou patrná zjištění, která z provedených důkazů učinil. Závěr soudu prvního stupně, že existence pracovního poměru na dobu určitou je pro vznik nároku na náhradu škody za období od 1. 11. 2003 irelevantní, není pro nedostatek důvodů přezkoumatelný. Odvolací soud proto zopakoval důkazy pracovní smlouvou žalobce, potvrzením jeho zaměstnavatele J. P. ze dne 27. 2. 2008 a zprávou Probační a mediační služby (dále jen „PMS“) ze dne 9. 2. 2004, avšak nezjistil z nich nic, co by podporovalo nárok žalobce na odškodnění i za období po 31. 10. 2003. Pracovní smlouva mezi žalobcem a J. P., uzavřená na dobu od 1. 8. 2003 do 31. 10. 2003, neobsahovala žádné ujednání o případném prodloužení. Z potvrzení J. P. vyplývá, že žalobce byl u něj zaměstnán od 1. 8. 2003 do 31. 10. 2003 s tím, že pracovní poměr by ukončen pro jeho vzetí do vazby. Čistá měsíční mzda žalobce činila 5.530,- Kč, pokud by u tohoto zaměstnavatele zůstal v zaměstnaneckém poměru, byla by mu mzda vzhledem k inflaci a mzdovým úpravám navýšena. Z tohoto potvrzení nelze dovodit, že zaměstnavatel by žalobci smlouvu nepochybně prodloužil. J. P. se v tomto směru vůbec nevyjádřil. Ze zprávy PMS podávané pro účely rozhodování o propuštění z vazby je zřejmé, že žalobce opětovný nástup k tomuto zaměstnavateli po propuštění z vazby nepředpokládal vzhledem k nedostatku zakázek v zimním období a též proto, že finanční ohodnocení neodpovídalo jeho představám, hodlal se zaevidovat na úřadu práce a pobírat sociální dávky. Nelze proto učinit závěr o tom, že by při předpokládaném běhu věcí byl žalobce v době od 1. 11. 2003 do 29. 6. 2006 zaměstnán u shora uvedeného zaměstnavatele, a že mu tedy za tuto dobu vznikla škoda ve smyslu ust. § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., a nelze tak ani aplikovat ust. § 30 citovaného zákona.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež je přípustné pro změnu rozsudku soudu prvního stupně, jeho důvodnost je pak spatřována v postižení řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, stejně jako v nesprávném právním posouzení věci. Předmětem dovolacího přezkumu se má stát „otázka nároku žalobce na odškodnění za nezákonnou vazbu, pokud žalobce v podané žalobě opírá nárok o ust. § 9 odst. 1 a § 13 ve spojení s ustanovením § 30 zákona č. 82/98 Sb. za situace kdy žalobce není schopen listinami prokázat ztrátu na zisku – výdělku, který mu ušel na základě pracovního poměru“. Dovolatel odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu „ze dne 27. 10. 2006 sp. zn. 25 Cdo 1709/2004“, v němž mělo být judikováno, že soud má „posoudit obsah žaloby podle jejího obsahu“. Z hlediska obsahu je pak zřejmé, že žalobce žádá odškodnění za nezákonnou vazbu. Jestliže se žalobci nepodařilo prokázat ušlý zisk ve vyšší částce než 5.000,- Kč za měsíc, měl odvolací soud z úřední povinnosti aplikovat ust. § 30 zákona č.

82/1998 Sb. Úmyslem zákonodárce bylo poskytnout občanům, na nichž byla nezákonně vykonána vazba, finanční odškodnění. Soud tak měl postupovat podle ust. § 136 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Citaci zprávy PMS považuje žalobce za nepřiléhavou, když tato měla být použita pro sběr dat rodinné a sociální anamnézy. Jestliže by pak pozitivní úprava zákona č. 82/1998 Sb. dostatečné odškodnění neumožňovala, měla by nastoupit aplikace čl. 5 odst. 1 až 4 Evropské úmluvy o lidských právech. Dovolatel rovněž odvolacímu soudu vytýká, že změnil rozsudek soudu prvního stupně, aniž by seznámil účastníky řízení se svým odlišným právním názorem, a neumožnil jim se k němu vyjádřit, čímž porušil zásadu dvojinstančnosti řízení. Závěrem žalobce navrhnul, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání vyjádřila v tom směru, že napadené rozhodnutí netrpí vytýkanými vadami, a plně se ztotožnila s právními závěry v tomto rozhodnutí uvedenými. Dovolání je dle jejího názoru nedůvodné. Konstatovala, že náhradu ušlého zisku ve výši paušální částky nelze poskytnout, pokud žalobce v době předmětného vazebního stíhání zisku nedosahoval, a za dobu vazby mu tedy žádný zisk neušel (viz důvodová zpráva k zákonu č. 82/1998 Sb., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2035/2000, či Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 169 – 170). Z provedeného dokazování je zřejmé, že žalobce v době vazebního stíhání neměl nárok na žádný zisk (kromě období od 16. 9. 2003 do 31. 10. 2003, za něž byl žalovanou mimosoudně odškodněn), a tudíž mu nevznikla škoda. Ust. § 30 zákona č. 82/1998 Sb. pamatuje na případy, kdy ke škodě skutečně došlo a je třeba dořešit toliko její výši. Žalovaná konečně navrhla, aby Nejvyšší soud dovolání žalobce zamítl.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle o. s. ř. ve znění účinném ode dne, kdy nabyl účinnosti zákon č. 7/2009 Sb., kterým byla provedena novela tohoto předpisu (viz článek II bod 12 přechodných ustanovení zákona č. 7/2009 Sb.).

Nejvyšší soud jakožto soud dovolací (ust. § 10a o. s. ř.) zjistil, že dovolání bylo podáno řádně a včas (ust. § 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou advokátem (ust. § 241 odst. 1 o. s. ř.). Přípustnost dovolání je dána podle ust. § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., důvodnost je pak tvrzena podle ust. § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř.

Je-li dovolání shledáno přípustným, zabývá se Nejvyšší soud z úřední povinnosti nejprve tím, zda řízení není postiženo vadami uvedenými v ust. § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (ust. § 242 odst. 3 o. s. ř.). Ze spisu se však žádné zmatečnostní či jiné závažné procesní vady potencionálně ovlivňující výsledek sporu nepodávají a dovolatel je ani netvrdí.

Dovolání není důvodné.

V posuzované věci je klíčová otázka, zda žalobci mohla vzniknout v době od 1. 11. 2003 do 29. 6. 2006 škoda (za období od 16. 9. 2003 do 31. 10. 2003 byl žalobce již odškodněn). Z pracovní smlouvy uzavřené mezi žalobcem a J. P. je zřejmé, že byla sjednána na dobu určitou od 1. 8. 2003 do 31. 10. 2003. Nehovoří se v ní o možnosti jejího prodloužení. Z vyjádření J. P. ze dne 27. 2. 2008 vyplývá, že žalobce byl v jeho společnosti zaměstnán od 1. 8. 2003 do 31. 10. 2003, přičemž pracovní poměr byl ukončen z důvodu vzetí žalobce do vazby. Je zde uvedena čistá měsíční mzda žalobce a obsaženo konstatování J. P., že „pokud by u nás [žalobce] zůstal v zaměstnaneckém poměru, byla by jeho mzda vzhledem k inflaci a mzdovým úpravám navýšena“. Ve zprávě PMS ze dne 9. 2. 2004 se pak uvádí, že žalobce nepředpokládal, že by do společnosti J. P. znovu nastoupil, a to kvůli nedostatku zakázek v zimním období a kvůli neodpovídajícímu finančnímu ohodnocení. Chtěl se naopak nechat zaevidovat na úřadu práce a pobírat sociální dávky. Vzhledem k výše uvedeným důkazům je tedy zřejmé, že závěr odvolacího soudu o tom, že žalobce neprokázal vznik škody, je zcela správný. Pracovní smlouva

na dobu určitou, pokrývající pouze první měsíc a půl vazby, neprokazuje, že žalobci v době vazby (mimo uvedeného měsíce a půl) ušel jakýkoliv zisk. Ze zprávy PMS pak plyne, že sám žalobce neměl v úmyslu se do uvedeného zaměstnání vrátit. Namítá-li žalobce, že zpráva PMS je na tomto místě „nepřiléhavá“, není dovolacímu soudu znám žádný důvod, proč by tomu tak mělo být. Jestliže totiž žalobce pracovnici PMS při vypracování zprávy o rodinném a sociálním zázemí pro účely rozhodování o propuštění z vazby sdělil určité informace, nemůže nyní v řízení o náhradu škody tvrdit, že tyto informace byly poskytnuty za jiným účelem, a naznačovat, že by nyní neměly být použity. Žalobce jistě do zprávy PMS uvedl pravdivé informace, a nelze proto spatřovat pochybení odvolacího soudu v tom, že uvedenou zprávu shledal způsobilou býti důkazním prostředkem.

Žalobce ve svém dovolání zaměňuje dvě samostatné otázky, a sice vznik škody (tedy její existenci) na jedné straně a výši škody na straně druhé. K tomu, aby se soud mohl zabývat otázkou výše škody, musí být nejdříve postaveno najisto, že škoda skutečně vznikla. Není možné použít ust. § 30 zákona č. 82/1998 Sb. v situaci, kdy soud k závěru o vzniku škody nedospěl. Předpokladem aplikace tohoto ustanovení je, že škoda ve formě ušlého zisku skutečně vznikla; paušální částka odstraňuje potřebu dokazování ohledně jeho rozsahu, nenahrazuje však podmínku vzniku škody a neposkytuje se tomu, kdo vznik škody vůbec neprokázal (viz Vojtek, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 169). Objektivní odpovědnost státu (bez ohledu na zavinění), jíž se nelze zprostit, je podle úpravy § 9 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. založena při současném splnění tří podmínek: 1) rozhodnutí o vzetí do vazby, ač trestní stíhání neskončilo pravomocným odsouzením poškozeného, 2) vznik škody a 3) příčinná souvislost mezi rozhodnutím o vazbě a vznikem škody. Důkazní břemeno o kumulativním splnění všech těchto podmínek leží na žalobci. Možnost náhrady škody paušální částkou, kterou zákonodárce v ustanovení § 30 zákona pro tento účel stanovil, se těchto podmínek odpovědnosti nikterak nedotýká ani je nenahrazuje; jde o institut, který má garantovat rychlejší a jednodušší řízení o náhradu škody, aniž by bylo třeba provádět dokazování ke zjištění její výše. Nárok na náhradu ušlého zisku v paušalizované podobě tedy vzniká pouze tehdy, jsou-li splněny všechny předpoklady odpovědnosti státu za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě, včetně toho, že u poškozeného nedošlo k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo s ohledem na pravidelný běh událostí očekávat, a že se tak stalo v příčinné souvislosti s rozhodnutím o vazbě. Žádnou fikci ani domněnku existence ušlého zisku tím zákon nezakládá, což kromě výkladu textu zákona a jeho smyslu vyplývá i z důvodové zprávy k zákonu, podle které nárok na náhradu škody v souvislosti s výkonem vazby nevzniká, pokud poškozenému zisk neušel (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 25 Cdo 772/2006). Stejně tak soud nemohl použít ust. § 136 o. s. ř., neboť toto lze aplikovat pouze v případě, že nárok je prokázán co do svého právního základu a obtíže skutkových zjištění či úplná nemožnost těchto zjištění jsou spojeny jen s výší uplatněného nároku (viz Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 940; obdobně viz též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1536/2003, či usnesení téhož soudu ze dne 22. 12. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1665/2004).

Dovolacímu soudu není zcela zřejmé, co měl žalobce namysli odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1709/2004, když v této věci nebylo meritorně rozhodnuto, ale byla skončena takzvaně „jinak“.

Čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., dále jen „Úmluva“, říká, že každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění. V posuzovaném případě žalobce podle žaloby požaduje náhradu škody hmotné, materiální. Předpokladem její náhrady (resp. jazykem Úmluvy „odškodnění“) je v první řadě její vznik. Jestliže hmotná škoda nevznikla, jak je tomu vzhledem k provedenému dokazování v posuzovaném případě, není možné poskytnout její náhradu ani podle vnitrostátních předpisů, tedy především podle zákona

č. 82/1998 Sb., ani podle Úmluvy samotné. Tím není dotčeno případné právo na náhradu nemateriální újmy. Samozřejmým předpokladem nároku [na odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy] je, že vznikla škoda, která je v příčinné souvislosti s porušením čl. 5 odst. 1 až 4. Nahrazuje se jak škoda hmotná, tak nehmotná, morální, např. poškození pověsti, morální strádání, ztížení společenského uplatnění apod. (viz Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha : Orac, 2002, s. 253).

Dvojinstančnost není obecnou zásadou občanského soudního řízení a už vůbec ne ústavní zásadou vztahující se k občanskému soudnímu řízení. Odvolací soud proto nemůže odmítnout provést za odvolacího řízení jakýkoliv důkaz potřebný ke zjištění skutkového stavu věci jen s poukazem na „zásadu dvojinstančnosti občanského soudního řízení“, jestliže mu ustanovení § 213 odst. 2, 3 nebo 4 o. s. ř. ukládá povinnost takový důkaz provést, jestliže taková povinnost vyplývá z postupu podle § 220 o. s. ř. nebo jestliže může zopakovat důkaz nebo doplnit dokazování o dosud neprovedený důkaz, i když mu zákon v tomto směru povinnost při dokazování neukládá (viz Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1718). Odvolací soud postupoval v posuzované věci zcela v souladu s ust. § 213 odst. 2 a § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř. Dovolatel neuvádí, jakým způsobem mu měl odvolací soud zabránit vyjádřit se, když na jednání před odvolacím soudem, konaném dne 29. 10. 2009, bylo ve výše popsaném rozsahu zopakováno dokazování (viz protokol o jednání před odvolacím soudem, založený na č. l. 65 a násl. spisu) v nepřítomnosti právního zástupce žalobce, který ve své omluvě ze dne 16. 10. 2009 uvedl, že se předmětného jednání vzhledem ke své zahraniční cestě nezúčastní a bere na vědomí, že jednání proběhne bez jeho účasti (viz č. l. 62 spisu).

Nejvyšší soud tedy dospěl k závěru, že dovolací důvody nebyly naplněny, shledal právní závěry odvolacího soudu správnými a dovolání podle ust. § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování